

**ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ
ԺՈՒՌՆԱԼԻՍՏԻԿԱՅԻ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏ**

**ԺՈՒՌՆԱԼԻՍՏԻԿԱ ԵՎ
ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ
(ՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՐՑԵՐ)**

3 (15)

**ԵՐԵՎԱՆ
ԵՊՀ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ
2020**

Սերգեյ Կորկոնոսենկո

*Սանկտ Պետերբուրգի պետական համալսարան,
Լրագրության րեսուրսան և զանգվածային
հաղորդակցության ամբիոն, ք. գ. դ., պրոֆեսոր
Էլ. փոստը՝ s.korkonosenko@spbu.ru*

ԼՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ԼՐԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆԸ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՈՐ ԱՍՏԻՃԱՆԻ ՎՐԱ

Բանալի բառեր - *լրագրություն, լրագրության տեսություն, ծաղկում, ճզնաժամ, մասնագիտական ինքնություն:*

Մուտք

Կա՞ն արդյոք հիմքեր՝ լրագրագիտությունը դասելու ակադեմիական գիտակարգերի շարքին: Թվում է, թե տվյալ ուղղությամբ տարվող հետազոտական աշխատանքների փաստը, որ առկա է տասնամյակներ, եթե ոչ հարյուրամյակներ շարունակ, օրակարգից հանում է խնդրի արդիականությունը:

Պաշտոնական ճանաչման տեսանկյունից հատկանշական է, որ «լրագրություն» գիտակարգը տեղ է գտել Ռուսաստանի հիմնարար հետազոտությունների մրցույթների դասիչում՝ «Գրականագիտություն» բաժնում: Այնուհանդերձ, որոշ հետազոտողներ ասես առաջին անգամ են նման «հավերժական» հարցեր առաջադրում: Այսպես, սկանդինավյան հեղինակների կարծիքով, «լրագրության տեսություն» արտահայտությունը «ենթադրում է, որ լրագրության հետազոտությունը գիտակարգ է... Սակայն նման մոտեցումը կարող է վիճարկվել»: Նրանք հիշեցնում են, որ տվյալ հետազոտական ոլորտը գիտակարգ ճանաչելու համար անհրաժեշտ է երկու պայման՝ առաջին՝ ներառում բարձրագույն կրթության հաստատություններում, հետազոտողների ընկերության ստեղծում, թեմատիկ գիտաժողովների կազմակերպում և այլն, երկրորդ՝ որոշակի ակադեմիական

մշակույթի առկայությունն՝ տեսական և մեթոդաբանական գործիքների սեփական հավաքակազմով: Առաջին դեպքում լրագրությունն ընդունելի է իբրև գիտակարգ, երկրորդ դեպքում խնդիրն ավելի բարդ է, քանի որ, ըստ հեղինակների, «լրագրության հետազոտությունները հատուկ և համընդհանուր ակադեմիական մշակույթի կողմից հիշատակված չեն»¹: Նման կտրուկ դատողությունների համապատկերում ծնվում են լրագրության տեսությունը կրկին մշակելու շուրջ ենթադրություններ, օրինակ՝ համակարգերի ընդհանուր տեսության հունի մեջ: Նպատակն է ստանալ «ՁԼՄ-ների և լրագրության մասին կանոնակարգված գիտելիքների միասնական արդյունք»՝ մեղիաբանություն անվամբ²: Սակայն լրագրության տեսության օբյեկտն իր բնույթով բազմակազմ է և ենթադրում է ամբողջության մեջ սուբստանցիոնալ, հաստատութենական (ինստիտուցիոնալ), կառուցվածքային-գործառութային, բովանդակային-իմացաբանական, արժեքանական և ձևաբանական բնութագրումների քննություն, այսինքն՝ տեսական և մեթոդաբանական տարբեր մոտեցումների օրգանական համադրությունն անխուսափելի է:

Հարցը, կարծում ենք, հենց օբյեկտն է. պահպանվո՞ւմ է այն թեկուզև դրսևորման փոփոխված ձևերի մեջ: Լրագրության տեսության միասնական օբյեկտը լրագրությունն է՝ իր դրսևորումների, հատկանիշների և փոխադարձ կապերի մեծ բազմազանությամբ: Մյուս մեկնաբանությունները անբնական են կամ նվազագույնը՝ անտրամաբանական: Այսպիսով՝ պետք է հատակ պատասխանենք հետևյալ հարցին՝ այսօր կենդանի^օ է արդյոք ժուռնալիստիկան: «Տարիներ շարունակ հազվադեպ էր տրվում «Ի՞նչ է լրագրությունը» հարցը... Լրագրությունն այն է, ինչ անում են լրագրողները: Լրագրությունն արտադրում են հաստատությունները... Համացանցի ի հայտ գալը մեծապես

---

¹ Steensen S., Ahva L., Theories of Journalism in a Digital Age // Journalism Practice, 2015, № 9 (1), p. 2.

² Стів Суходолов А. П., Рачков М. П., К созданию теории средств массовой информации: постановка задачи // Вопросы теории и практики журналистики, 2016, т. 5, № 1, էջ 8, 11:

հանգեցրեց լրագրության ապահաստատութենացման (ապահնստի-տուցլոնալիզմի).... Տեսականորեն ով ասես, լրագրող կարող է լինել»³, - հայտարարում են ամերիկացի պրոֆեսորները: Այս կարծիքը համարյա բառացիորեն կրկնում է ռուս լրագրող Օ. Ռոմանովան. «Տեսեք, թե շուրջ 500 տարի ինչ լավ էին ապրում լրագրողները: Նրանք միշտ երկու «ծայր» ունեին. և՛ թերթ էին վաճառում, և՛ դրանց միջոցով՝ գովազդներ: Այսպես ապրում էին հարյուրամյակներ, և մեկ էլ հանկարծ՝ «Պատմության ավարտը»՝ Ֆուկույամա, և գլխավորը՝ համացանցը. իրեն կարող է լրագրող համարել յուրաքանչյուր ոք, ով ունի թվիթեր և հեռախոս: Մասնագիտությունը կատարելապես փոխվեց: Այժմ նույնիսկ մասնագիտական հմտություններ պետք չեն՝ չխոսելով արդեն բարոյականի մասին...»⁴:

Ինչպես կարելի է նկատել, «մահացու» ախտորոշման հիմնավորում են երկու իրար ներհյուսված հայտանիշներ՝ տեղեկատվական-հաղորդակցական տեխնոլոգիաների անզուսպ աճը և մասնագիտության ուրվագծերի համահարթեցումը:

Անիմաստ է ժխտել տեխնոլոգիական հեղափոխության դերը մեղիառնողում: Այլ բան է, թե ինչպես են գնահատվում այդ հեղափոխության հետևանքները: Բանավիճելով նրանց հետ, ովքեր լրագրության մասին մահախոսականներ են գրում, ցանցային հասարակության խոշորագույն մասնագետ Մ. Կաստելսը համահեղինակների հետ հայտարարում է. «Իրականության անընդհատ և տարատեսակ «վկայությունների» ու փաստագրության շարժուն պատկերը նման է ոչ թե լրագրության ճգնաժամի, այլ ընդհակառակը՝ բռնկում գարգացման: Թվում է, թե լրագրողի մասնագիտությունն այսօր ավելի կենդանի է, քան երբևէ՝ բովանդակության ու ձևերի ավելի շատ տարատեսակներով, որոնք փոխվում են անհավատալի արագու-

³ **Russial J., Laufer P., Wasko J.**, Journalism in Crisis? // Javnost - The Public, 2015, № 22 (4), p. 299-301.

⁴ «Люди от телевизора начинают физиологически меняться», Расшифровка беседы Кирилла Набутова и Ольги Романовой // Meduza, 2015, 2 нояб., <https://meduza.io/feature/2015/11/02/lyudi-ot-televizora-nachinayut-fiziologicheski-menyatsya>.

թյամբ... Լրագրության մեջ ճգնաժամը առավելապես ավանդական բիզնես-մոդելների ճգնաժամ է տպագիր ու հեռարձակվող կազմակերպությունների համար... Մեզ հետաքրքրում է ոչ թե այդ բիզնես-մոդելների գոյատևումը..., այլ լրագրության՝ որպես հասարակական հետաքրքրության արտահայտման գործիքի շարունակվող ու ընդլայնվող ներկայությունը»⁵: Տեսնել ծաղկումը մեռնելու փոխարեն. սա ոչ միայն լավատեսական դիրքորոշում է, այլև, ավելի կոնկրետ, համարժեք է դիալեկտիկական մտածողության կերպին՝ իր զարգացման ու փոփոխականության հրամայականներով: Լրագրության տեսության համար այն նաև կարևոր փաստարկում է նրա գիտական հետաքրքրության օբյեկտի պահպանման օգտին: Ինչպես նկատում է գերմանացի պրոֆեսոր Տ. Հանիցշը, այսօր ազդարարվող լրագրության ճգնաժամը ավելի շուտ այն արհեստավարժ պարադիգմայի (հարացույցի) ճգնաժամն է, որն ընդունված է Արևմուտքում, այն դեպքում, երբ մոլորակի մյուս շրջաններում լրագրությունն առաջընթաց է ապրում և բախվում է վերանայման ենթակա կոնկրետ, գործնական հիմնախնդիրների⁶: Ռուս հետազոտողները նույնպես վստահորեն հայտարարում են ինչպես լրագրության, այնպես էլ նրա տեսական իմաստավորման զարգացման մեծ ներուժի մասին⁷:

Լրագրության՝ որպես գործունեության նպատակը, տիպաբանական նկարագրության համաձայն, աշխարհի իրադարձային պատկերի արտացոլումն է և սոցիալական հիմնախնդիրների օբյեկտիվ վերլուծությունը՝ դրանց լուծում տալու կողմնորոշմամբ. այս դեպքում

---

⁵ Кастельс М., Паркс М., Ван дер Хаак Б., Будущее журналистики: сетевая журналистика // Как новые медиа изменили журналистику, 2012-2016 / под науч. ред. С. Балмаевой и М. Лукиной, Екатеринбург, Гуманитарный университет, 2016, с. 269, 271.

⁶ Stü Hanitzsch Th., Journalism Studies Still Seeds to Six Western Bias // Journalism, 2019, № 20 (1), էջ 216:

⁷ Stü Berezhaia M. A., Theoretically Proven: Journalism is Alive! // Media Education, 2018, № 2, Korkonosenko S. G., The Constant Substance of Journalism in Changing Environment // M. V. Zagidullina (Ed.), The European Proceedings of Social & Behavioural Sciences, 2019, № LXV (7), <https://www.futureacademy.org.uk/files/images/upload/IIIPMMIS2019F5.pdf>:

որպես օբյեկտ հանդես են գալիս սոցիալական տեղեկատվությունը, սոցիալական իրականության տարատեսակ փաստերը⁸: Հիմքեր կա՞ն արդյոք մտածելու, որ նպատակն ու օբյեկտը այլևս գոյություն չունեն կամ արմատապես փոխակերպվել են: Ամենավառ երևակայությամբ էլ դժվար թե հնարավոր լինի ի հայտ բերել նման փոփոխություններ, քանի որ իրականությունը, բնականաբար, շարունակում է ծնել իրադարձություններ, փաստեր, հիմնախնդիրներ, որոնք լուսաբանվելու և իրենց հանդեպ կառուցողական *դիրքորոշում* ձևավորելու կարիք ունեն:

Վերլուծաբանների առաջադրած գործունեության սուբյեկտը, այն է՝ լրագրողը և արհեստավարժ ընկերակցությունը, լուրջ քննության դեպքում նույնպես ողբերգական եզրահանգումների առիթ չի ընձեռում: Իսկապես, լրագրողների ընկերակցության սահմանները որոշակիությունից զրկվում են նախ և առաջ մեծաթիվ լրատվամիջոցների ինքնաբերաբար ստեղծվելու և անհետանալու պատճառով: Միևնույն ժամանակ դրանք երբեք էլ բացարձակապես ճշգրիտ չեն եղել՝ ի տարբերություն, ասենք, բժիշկների կամ իրավաբանների: Հետազոտողներին հայտնի է, որ լրագրողին (և, բնականաբար, նրա ստեղծած լրագրությունը) բնութագրելու շուրջ մասնագետները *բանավիճում են վաղուց ի վեր և մինչ այժմ էլ համաշայնության* չեն եկել: *Այսպես՝ տեսական գրականության մեջ հանդիպում են նմանատիպ դատողություններ. «Լրագրողին որպես «քայլող պարադորք» բնութագրելը... արդեն իսկ վկայությունն է այն դժվարության, որին բախվում է լրագրությունը բնութագրելու ցանկացած փորձ»*⁹:

Այնուհանդերձ, անհնար է չընդունել, որ ՁԼՄ-ներում խմբագրության մասնագիտական գործը իրականացնում են լրագրողները. ի դեպ, նրանց այդպես էլ բնութագրում է ռուսաստանյան գործող

---

⁸ Стів Тулунов В. В., Дизайн и реклама в системе маркетинга российской газеты, Воронеж, изд-во Воронеж. ун-та, 2000, էջ 159:

⁹ Carpentier N., Journalism, Media, and Democracy // В. Cammaerts and N. Carpentier (Eds.), Reclaiming the Media. Communication Rights and Democratic Media Roles, Bristol (UK); Chicago (USA): Intellect, 2007, p. 151.

օրենսդրությունը: Լրագրողների մասնագիտական ինքնության հետազոտությունը, որ կատարվել է Ռուսաստանում 2016 թ. «Յիրկոն» հետազոտական խմբի կողմից «Մեդիաստանդարտ» հիմնադրամի պատվերով, ցույց տվեց, որ լրագրողներն ամենևին էլ հակված չեն տարրալուծվելու սոցիալական ցանցերի օգտատերերի ամորֆ զանգվածի մեջ: Հարցման 400-ից ավելի մասնակից-պատասխանողների մեջ նախապատվությունը տրվում է արհեստավարժ լրագրողին: Մեծամասնությունը (81 %) համաձայն է. լրագրող կարող է կոչվել նա, ով, թեկուզև ոչ պարբերաբար, հեղինակային նյութեր է տպագրում ՁԼՄ-ներում: Պարտադիր հատկանիշներ են համարվում ՁԼՄ-ների դպրոց անցած լինելը, փորձառու լրագրողներից գիտելիքներ ձեռք բերելը (81 %): Միևնույն ժամանակ մասնագիտական էթիկայի արհամարիումը դիտարկվում է իբրև բնութագրական իրողություն, որի հիման վրա տվյալ անձը արհեստավարժ լրագրող չի կարող կոչվել (79 %): Նույնը՝ նաև հասարակական երևույթների ու հիմնախնդիրների հանդեպ հետաքրքրության բացակայության դեպքում (67 %) ¹⁰: Պատասխանողների ողջ տարասեռությամբ և տարատեսակ կարծիքներով հանդերձ՝ հստակ է մի բան՝ «յուրայիններ» են համարվում նրանք, ովքեր զբաղված են ընդհանուր գործով և հավատարիմ են հանրության կողմից ընդունված վարքի կանոններին: Ուստի, կարծում ենք, տեղին չէ «քայլող պարադոքս» փոխաբերության կիրառումը:

Լրագրության *սուբյեկտը* քննող տեսաբանների համար այս դիտարկումները շատ կարևոր են: Հարցման մասնակիցները կենտրոնանում են ոչ թե ձևական հատկանիշների (կրթություն, աշխատանքային փորձ, պաշտոնական կարգավիճակ և այլն), այլ մասնագիտության «բանաձևի» գործնական դրսևորումների վրա: Այս համատեքստում է շարադրում իր դատողությունները մամուլի ամերիկյան պատմաբան Ջ. Ներոնը. «Ինչպես որ ամբողջը ժողովուրդ չէ, այնպես

¹⁰ Стів Представления журналистов о профессии и профессиональном сообществе, Общий аналитический отчет по результатам научно-исследовательских работ, М., Комитет гражданских инициатив, 2017, էջ 32-33:

էլ լրագրությունը լրագրողները չեն...,- գրում է նա:- Լրագրությունը, այնուհանդերձ, **իզմ է**, այսինքն՝ պատկերացումների համակարգ: Այդ համակարգը... պատմականորեն ձևավորված կառույց է, բոլոր հնարավոր գաղափարների, խթանների, արքայամաների համատեղում, որտեղ առկա է ժամանակի անփոփոխելիության զգացողությունը, որը, սակայն, փոխվում է յուրաքանչյուր սերնդի հետ... Դա լրագրողներին բարոյական ու հռետորական պաշար է տալիս, որ տարբերակեն ցածրակարգ նորությունները (օրինակ՝ «տաբլիդային» լրագրությունը) և լրագրությունը, իսկ վերջին հաշվով՝ լավ և վատ լրագրությունները»¹¹:

Կարող է թվալ, թե հեղինակն իր խնդիրը համարում էր «status quo»-ն վերականգնելը և լարված բանավեճերին վերջակետ դնելը: Սակայն նրա դատողություններն անսպասելիորեն ձեռք են բերում կանխատեսող ընթացք. «Հետաքրքիր է՝ կգործե՞ն արդյոք այն հաստատութենական խաղացողները, որոնք օժտված են *լրագրությունն* ամբաստանելու ներուժով... Նախանշաններ կան, որ «Google»-ը և «Facebook»-ը կորոշեն մեդիաընկերություններից ընդօրինակել հասարակության պահանջները հաշվի առնելու պարտավորությունները: Դրա հետևանքով կգործեին ոչ միայն «կեղծ (ֆեյքային) նորությունների» կրճատման ալգորիթմները, այլև ի հայտ կգային վարձու աշխատող մեծաթիվ, ամենայն հավանականությամբ՝ արհեստավարժ լրագրողներ և խմբագիրներ այնպես, ինչպես ժամանակին արել էին հեռարձակող ընկերությունները»¹²:

Հետազոտողներին առաջարկվում է վերլուծության մի անսովոր տրամաբանություն. լրագրությունը (որպես **-իզմ**) շարունակվում է, և պարտադիր չէ, որ այն առկա լինի միայն ավանդական ընկերություններում: Սա բնավ չի նշանակում, թե ցանկացած բլոգերի (*ցանցային* ռեսուրսների մոդերատորներ, մեկնաբանությունների և հավանումների (լայքեր) հեղինակներ, *սևարթֆոնների* տերեր) կարելի

¹¹ Nerone J., What's New About Truth // Russian Journal of Communication, 2017, № 2 (9), p. 205.

¹² Նույն տեղում, էջ 206:

է ընդգրկել լրագրողների ընկերակցության մեջ: Մեր գիտակցության մեջ սովորության ուժով դեռևս առկա է ամուր մի փոխկապվածություն լրագրողների (լրագրության) և հաստատուն ենթակառուցվածքի միջև: Իսկ եթե այդ կապվածությունը դադարի պարտադիր և անբակտեղի լինելուց... այդ դեպքում առավել մեծ կշիռ ձեռք կբերեն գործունեության բովանդակության բնութագրումները: Կարևոր չէ՝ մարդն իր ստեղծագործությունները գրանցված ՋԼՄ-ներում է տեղադրում, թե բաց ցանցային կապուղիներում: Կարևոր է, թե նրա աշխատանքը համապատասխանում է արդյոք լրագրության կոչմանը և վարքագծի մասնագիտական չափանիշներին:

SUMMARY

Sergey Korkonosenko

JOURNALISM AND THE THEORY OF JOURNALISM: AT A NEW STAGE OF DEVELOPMENT

Key words: *journalism, theory of journalism, crisis, flourishing, professional identity.*

Controversial questions are raised about the state and prospects of journalism and journalism theory. Contrary to superficial assessments of the crisis in the professional press and the uncertainty of its theoretical foundations, the author suggests that these areas are at new stages of their intensive development. Progress in information technologies not only does not destroy the profession, but creates powerful incentives for its enrichment with new meanings and working tools. The author finds support from authoritative researchers in the world and Russian scientific community.

РЕЗЮМЕ

Сергей Корконосенко

ЖУРНАЛИСТИКА И ТЕОРИЯ ЖУРНАЛИСТИКИ: НА НОВОЙ СТУПЕНИ РАЗВИТИЯ

Ключевые слова: *журналистика, теория журналистики, кризис, процветание, профессиональная идентичность.*

В статье ставятся дискуссионные вопросы о состоянии и перспективах журналистики и теории журналистики. Вопреки поверхностным утверждениям о кризисе в профессиональной прессе и неопределенности ее теоретических основ, автор предполагает, что эти области деятельности находятся на новых этапах своего интенсивного развития. Прогресс в области информационных технологий не только не разрушает профессию, но создает мощные стимулы для ее обогащения новыми смыслами и инструментами труда. Автор данной статьи находит поддержку у авторитетных исследователей в мировом и российском научном сообществе.